

zaledja z Lucijinim bregom in Vražjo pečjo ter limbuškega s Pekrsko goro kot zapora Dravske doline ugodnejši kakor je položaj mesta Maribora s Piramido. Enako je polje med Limbušem in Studenci dovolj prostorno za srednjeveško meščansko kmctijstvo, kakor bi zadostovalo za srednjeveško meščansko selišče kamniško zaledje. Koroška cesta je morala pri izstopu iz Dravske doline premagati dva klanca (čez Kamniško in Rošpoško vodo), kar je naravnost sililo na prehod čez Dravo pri Mariborskem otoku in preko njega na zvezo z jugom in vzhodom.

Da se pa navzlic tem ugodnim predpogojem ni razvil Maribor na obrežjih Drave pri Mariborskem otoku, podobno n. pr. Parizu, je vzrok hipsometrijsko razmerje otoka do dravskih obrežij in geomorfološka kakovost dravskih obrežij samih. Dravsko obrežje nad Mariborskim otokom je 20—25 m globoko, strmo vrezano v diluvialne konglomerate in tako ne dopušča

nastaja mostišča v zvezi z nizkim prodnim otokom, ki tudi ne nudi možnosti pristana s prometno zvezo z okolico. Vse te negativne razmere pri Mariborskem otoku pa je z najugodnejšimi možnostmi razvoja mogoče izrabiti mariborski Pristan iz katerega se je moglo po prirodnih predpostavkah nizkega dravskega brega razvijati tudi ostala obrt (Usnjarska ulica) in trgovina (ghetto) in s tem meščansko življenje.

Dravi pri Mariborskem otoku je manjkala zaradi strmih obrežij možnost privabiti ljudi na svoje bregove ter jih tu osredotočiti v selišču. Zaradi hipsometrijskih razlik dravskih obrežij in Mariborskega otoka ter zaradi ostrih bregov Drave je ostal Mariborski otok samotni, poln pravljic in skrit kot aluvialna naplavina v diluvialnem polju, dokler mu ni tok razvoja s tujskim prometom predpisal v mestnem kopališču prirodne vloge v življenju Maribora in Podravja.

NÜRNBERŠKA KRONIKA IZ L. 1552. V — PTUJU

DR. ALOJZIJ REMEC

Pri urejevanju knjižnice v minoritskem samostanu v Ptujju so lani našli med starimi knjigami na doslej še nepoznani in neobjavljeno kroniko mesta Nürnberg iz leta 1552. v rokopisu. Pisana je na papir z vodnim znakom srpa v ščitu, na listih formata 21 × 30 cm in vezana v karton, ki je prevlečen z belim pergamentom z bogato ornamentiko z vtisnjenim krogovičjem in moškimi glavicami na platnicah. Knjiga se je zavezovala s štirimi trakovi, ki pa sedaj manjkajo. Na hrbtu je prilepljen list z oznako $\frac{150}{9}$, na zadnji platnici od zunaj so še sledovi pisave v dveh vrsticah, ki pa ni čitljiva. Prvotno je imela knjiga 160 listov. Sedaj manjka prvi list z indeksom od črke A do začetka črke B, tretji list od konca črke B do konca črke C in zadnji list 160. Za indeksom so izrezani 4 listi, za tretjim je bil še preje eden odtrgan. Nadalje je izrezan list 24, 86 in 132. Manjka torej najbrž naslovna stran z imenom avtorja ali pisca, prvi in tretji list indeksa, za njim štirje listi neznane vsebine in gori označeni listi. Kolikor se da iz indeksa posneti, je bila na listu 24 zgodba »Khaiser wird Münich«, »Lothar wird Khaiser«, »Sterb zu Nürnberg und Teuerung«. Na listu 86 nadaljevanje na listu 85 začetega opisa Husove smrti (»Johann Hus verprendt«), na listu 132 poleg drugih beležk »Marthinus Luther erstlich angefangen zu schreiben«.

Kronika je pisana v sodobni kurzivi z večjo roko, ki kaže v inicialkah in zaključnih vijugah dober smisel za zaokroženost zunanje oblike in prikupno razdelitev posameznih odstavkov. Marginalne notice so pisane z rdečilom kakor tudi posamezne črke v indeksu. Za indeksom sledi predgovor, nato opis

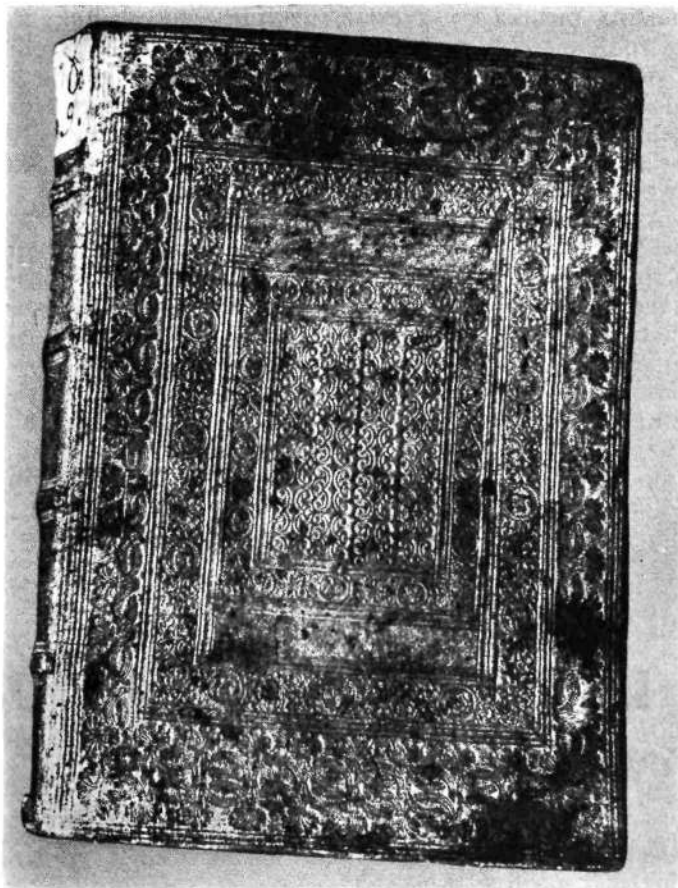
mesta Nürnberga in slednjič kronika iz l. 42. pr. Kr. do 1553. po Kr.

Kdo je bil pisec kronike, se ne da dognati, ker v ohranjenem delu ni navedeno nikjer njegovo ime. V uvodu, ki je v celoti ohranjen, pravi: »Die Gnad unsers Herrn Jesu Christi vund die Liebe Gottes auch die Gmainschaft des Heiligen Geistes sey mit euch allen Amen. — Freindlicher gunstiger lieber leser. Aus sonderlicher lieb und gunst auch herzlicher naigung die geschichten der weitberuembten vund löblichen Reichsstatt Nuerberg, hab ich aus etlicher guetter freundt Ansuchung vund begern, dise Cronica Von den geschichten der Stat Nüremberg zusamben getragen Vund geschriben . . .«

Nato navaja vsebino svoje kronike, ki jo je zbral »aus Villen Alten unud Neuen geschribnen Cronicken Wiewohl dieselben sehr Vnfleissig vund Vnklarlich geschriben gewesen zusamben khlaubt Vnd in ain Ordnung gebracht«. Nato opravičuje svoj skromni »Tractellein« s citatom iz Vergila »Non omnia possumus omnes«. Predgovor zaključuje: »Datum Nürnberg An Sanndt Johans Abent dess Tausend Nach Christi geburt Funffzehnhundert Vund in dem Zwayundfunffzigisten Jarr«. (Slika 3.)

Navzlic tej letnici pa opisuje pisec še obširno dogodbe iz leta 1553., iz česar bi se dalo sklepati, da je kronika originalna in med številnimi nürnberškimi kronikami ostala v rokopisu in še nepoznana.

Iz opisov dogodkov v letih, ki jih je pisec doživel, smemo sklepati, da je bil v službi nürnberškega magistrata, ki ga vedno imenuje z največjim spoštovanjem. Pri opisih raznih slovesnosti, vojnih dogodkov, nesreč i. t. d. kaže osebno znanje krajev, ulic.

Vezava kronike mesta Nürnberg iz l. 1552. v minoritski knjižnici v Ptuj

hiš in celo prebivalcev po imenu in poklicu. Da je nürnberški magistrat poznal do podrobnosti, se da sklepati iz notice: »Anno 1545 Am gulden Mitwochen Vor Weinachten Zu Morgens frue Brann es zu Nuernberg im Rathauss neben der Canzley In der Doctor Stüben kham Vom Einhaizen aus Verpran-nen Vill Büecher Vund brief...«

Na zadnji ohranjeni strani kronike opisuje nekega izredno dolgega človeka, ki se je kazal za denar v Nürnbergu jeseni 1553, in pravi: »Vund als er hinweg ist zogen haben im *meine* Herrn sechs goldtgulden zu ainer Verehrung geschenckht«. To je zadnji stavek v kroniki, v kolikor je še ohranjena.

Pisec je bil gotovo protestant in odseva iz vse kronike duh časa in dobe okrog 1550, ko je skušal cesar Karl V. streti protestantizem tudi v Nemčiji in je šla borba za življenje in smrt. Pisec kronike zabavlja, kjerkoli le more, proti papežu, škofom in menihom. Dočim nekje imenuje papeža »den verfluechten Pabst«, mu je Hus »der Christlich Vund gottsellig Man«.

Še manj naklonjen pa je bil naš kronist židom. Omenja vse pogrome proti njim in si jih privoščil v številnih anekdotah. Z očitno škodoželjnostjo omenja n. pr. pod letnico 1266 Žida, ki je neko soboto v Magdeburgu padel v greznico in ga judje iz spo-

štovanja do svojega praznika ta dan niso hoteli potegniti na svetlo. Hoteli so to storiti v nedeljo, pa jim je škof to »bey leib und guet« prepovedal, češ, nedelja je kristjanov sabat. »Muest also der Arm Judt die zween tag Im haimlichen gemach ligen Vund des Montags erwarten da wart im geholfen. Das tat er den Juden zue ainer schalckhait«.

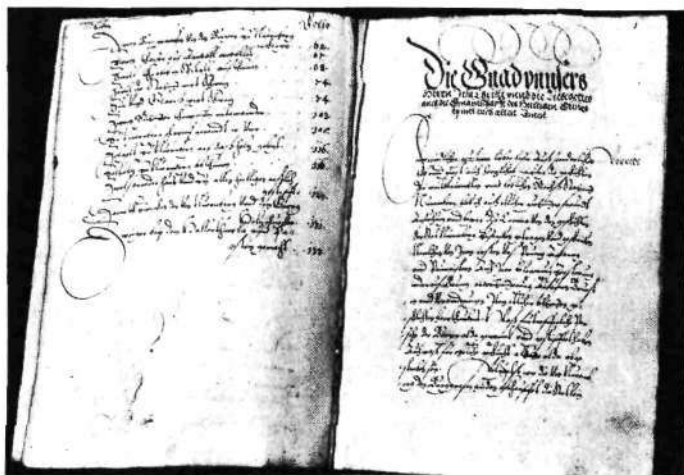
Sploh je kronika bolj zbirka anekdot, zlasti v prvem delu. Pozneje slede drobne vsakdanje beležke o zločinih, justifikacijah, povodnjih, požarih, potre-sih, kometih, krvavem dežju in drugih veselih in žalostnih dogodkih. Zlasti vestno je kronist zapisoval podatke o zidanju posameznih stavb in utrdb v Nürn-bergu, potek lokalnih vojnih dogodkov, ki jim je bil sam priča, in slovesnih sprejemov visokih osebnosti v Nürnbergu. Tako opisuje podrobno prihod Karla V. v Nürnberg dne 16. februarja 1541. Za način pripo-vedovanja naj sledi kot primer opis slavoloka: »Vund oben bey dem Berg bey dem Newdorffer war ein sehr khunstlich Ehern Porten zuegericht mit dreien Tuermen vund mit einem ganng in der höch bey den 60 schuechen hoch Von der Erden. Zu obrist auf diser Porten stuend ein grosser schwarzer Adler mit gulden fuessen und zwayen kehöpfen mit gulden Cronen darauf. Der war also gemacht Wenn die Röm. Khay. May. auf oder ab Riten so naiget sich der Adler gegen seiner May. Vund schwung sein gefieder Vund alsbaldt sein May. Unter die Porten khamb kheret sich der Adler Vmb sache seiner May. nach Vund Naiget vund schwung sich wider, wie vor, Es waren auch auf dem ganng diser Porten die Statpfeiffer Vund anddere hoffierer die Pfiffen dem Khaiser zu Ehren wann er auf Vund ab Riet«.

Posebno širokega obzorja naš kronist ni imel, pač pa so ga do podrobnosti zanimala tedaj vladajoče razmere in dogodivščine, ki jih je zapisoval z neko posebno naivnostjo, bistroglednostjo in nehoteno ironijo. V koliko je kronika samostojno delo kronista in v koliko kompilacija iz drugih v tisti dobi že tiskanih kronik mesta Nürnberg, ne morem ugotovi, ker mi ni tozadevno gradivo na razpolago.

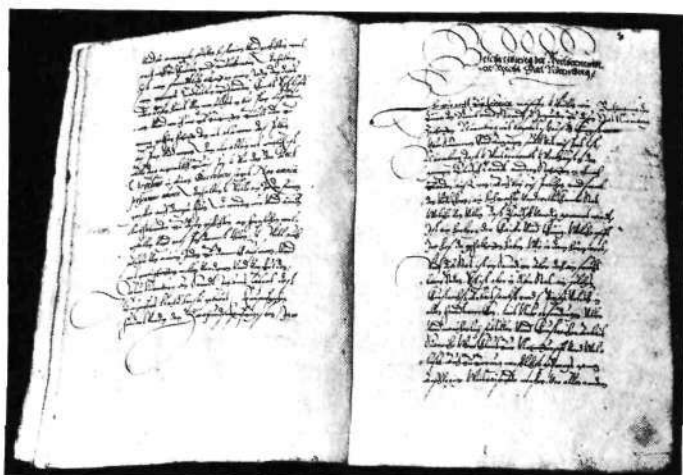
Po kakšnih potih je kronika prišla v Ptuj v mino-ritsko knjižnico, se najbrž ne bo dalo dognati nikdar. Iz izrezanih listov, ki so vsebovali notice o Husu in Martinu Luthru, se da sklepati, da je prišla knjiga morda ob času protireformacije v roke nekemu, ki je hotel delo ohraniti, a ga je okrnil, v kolikor se mu je pri površnem pregledu zdelo protikatoliško. Naslovni list si je pa najbrž prisvojil kak zbiratelj, ki mu je knjiga slučajno prišla v roke in ni imel toliko pietete, da bi jo pustil tako, kakor jo je našel.

Doslej je bil obstoj te kronike popolnoma neznan. Tudi ni nikjer zabeležena v starejših katalogih mino-ritske knjižnice v Ptuj.

Za našo zgodovino nima kronika vrednosti, zasluži pa, da se registrira kot svojevrsten, še neobjavljen in znanstveno neobdelan dokument mesta Nürnberg, ki je moral pred stoletji imeti stike tudi z našim Ptujem.

Konec indeksa in predgovor nürnberške kronike iz l. 1552.

Konec predgovora in začetek opisa mesta v nürnberški kroniki iz l. 1552

FRANC LISZT V MARIBORU (16. VI. 1846)

H. DRUZOVIČ

V dobi prve polovice preteklega stoletja se je začelo v Mariboru razvijati koncertno življenje. Domače Glasbeno društvo (Musikverein) je prirejalo orkestralne nastope in ko se je izgradila Južna železnica, so se lahko v našem mestu predstavili umetniki, ki so bili na svojih evropskih turnejah.

Prva taka prireditev je bil koncert najslavnejšega pianista vseh dob, *Franca Liszta* (1811—1886).¹ Bil je to najpomembnejši koncert sploh, ki se je kedaj v Mariboru vršil, kajti Liszt pomeni v muzikalni zgodovini eno izmed najbolj zanimivih in znamenitih osebnosti in to kot virtuoz, človek, komponist in učitelj. Znan je tudi kot velikodušen pospeševatelj muzikalnih talentov in med drugimi se ima tudi Smetana njemu zahvaliti za podporo. Kot virtuoz je bil tako slaven na klavirju, kakor njegov sovrstnik *Paganini* (1782—1840) na violini. Oba sta očarala tedanji svet z njuno umetnostjo in spravila občinstvo do izrazov najvišjega navdušenja; žela sta triumfe, kakor noben umetnik poprej ne pozneje.

Liszt je bil v letih 1839.—1847. na svoji veliki evropski turneji. Obiskal je le najznamenitejša koncertna središča. K tem pa ni pripadal v nobenem oziru Maribor. Da je prišel semkaj, je bil srečen slučaj in edinole zasluga barona *Edvarda Lannoya* (1787—1853). Ta veliki prijatelj glasbe, komponist in pospeševatelj koncertnega življenja, zlasti na Du-

naju, je bil francoskega pokolenja. Njegovi predniki so se naselili po francoskih vojnah v Gradcu, on sam pa je živel večinoma na Dunaju, v poletnih mesecih pa na svojem posestvu, v gradu Viltušu pri Selnici. Na Dunaju se je spoprijateljil z Lisztom in ga pregovoril, da napravi koncertno turnejo v naše kraje. Ker je bila železniška zveza med Gradcem in Celjem otvorena dne 2. junija 1846, je bila možnost ugodnejšega potovanja podana.

Prvi koncert je bil v Gradcu; temu so sledili koncerti v Mariboru, Rogaški Slatini in v Zagrebu. Dalje turneja ni segala.

V nedeljo, dne 14. junija opoldne se je vršil koncert v *Gradcu*. Poročevalec omenja, da je stal klavir sredi dvorane in so sedeli poslušalci v krogih okoli njega.

V torek, 16. junija, zvečer ob 19. uri je bil koncert v *Mariboru*, v veliki in reprezentativni grajski dvorani, ki je bila takrat edina mariborska koncertna dvorana.

Lisztovi koncertni vzporedi so vsebovali največ lastne klavirske kompozicije in transkripcije; tu pa tam je bil vstavljen kak drug komponist.

Mariborski spored je obsegal naslednje točke:

1. Liszt: Fantazija na Bellinijevo opero »Norma«.
2. Schubert: Ogrska melodija in marš.
3. Chopin: Étuda.
4. Weber: Invitation à la valse.
5. Liszt: Klavirska prireditev Schubertove Ave Marije.
6. Liszt: Galop chromatique.

¹ *F. Liszt* je bil potomec obubožane stare plemiške rodbine, rojen o *Raidinku* pri Sopronju v severozapadnem delu Ogrske, kjer bivajo Slovaki in Hrvati. Močno verjetno je, da je — kakor istotam rojeni Haydn — po očetovi strani slovanskega pokolenja.